

Stručni rad

■ Financijsko opismenjavanje kao ključ održivosti osigurateljne djelatnosti

Domagoja Buljan Barbača¹Jelena Laća Mrdeža²Željka Ruščić³

Sažetak: Prepoznati problem nedostatka financijske pismenosti građana Republike Hrvatske pokrenuo je i mnoge korektivne mjere kojima se kontinuirano radi na povećanju razine financijske pismenosti. Kod mjerenja financijske pismenosti, glavni fokus, ipak neopravdano mimoilazi važan aspekt financijske pismenosti, a to je područje financijske zaštite koju građanima pruža osigurateljno tržište. Imajući u vidu i iznimno nepovoljne demografske trendove, propuštanje prilike educiranja budućih korisnika postaje problem dugoročne održivosti osigurateljne industrije. Financijska edukacija može biti preventivna i korektivna. Postojećim korisnicima proizvoda osigurateljnog tržišta koji su već u interakciji s osiguravajućim društvima, uz informacije koje dobivaju od distributera osiguranja, dolaze i vrijedna znanja o prednostima osigurateljne zaštite. Isto tako dobivaju i mogućnost korigiranja svojih financijskih odluka vezanih za osigurateljne proizvode stječući nova znanja i spoznaje o osigurateljnim proizvodima. Radi budućnosti od velike je važnosti sustavno djelovati na one koji tek stječu svoju samostalnost i samostalnu izloženost rizicima-mladi. Od iznimne je važnosti detektirati koja je startna pozicija njihove percepcije važnosti i razumijevanja financijske zaštite u korelaciji s razinom financijske pismenosti. Istraživanje je provedeno na studentima završnih godina preddiplomskog stručnog studija i diplomskog stručnog studija, tri tehnička studija i s dva društvena studija. Rezultati će dati odgovor na pitanje kolika je spremnost i sposobnost populacije u fokusu ovog istraživanja da primjeni osigurateljnu zaštitu za izazove s kojima će se susresti u vrlo skoroj budućnosti.

Adekvatno dobivenim rezultatima i kroz njihovu interpretaciju izrađene su preporuke za poboljšanje postojeće razine znanja predmetne populacije o osigurateljnim proizvodima kojima se osigurava i bolja kvaliteta njihovog

1 Dr. sc. Domagoja Buljan Barbača, prof. v. š. u t. z. 1, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za stručne studije, Kopilica 5, 21000 Split, Hrvatska (091/7270-300; E-mail: dobuljan@oss.unist.hr)

2 Jelena Laća Mrdeža, struč. spec. oec., Osnovna škola Sućidar, Perivoj Ane Roje 1, 21000 Split, Hrvatska (091/7528-124; E-mail: jelenalaca@yahoo.com)

3 Željka Ruščić, prof., Osnovna škola Skalice, Put Skalica 18, 21000 Split, Hrvatska (095/5800-220; E-mail: zeljka.ruscicm@gmail.com)

budućeg života, ali i održivost osigurateljnog sektora u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: *financijska pismenost, osigurateljna pismenost, edukacija*

1. UVOD

Financijska pismenost stanovništva problem je koji se globalno aktualizirao početkom stoljeća. Posljedica je to prepoznatih globalnih promjena na financijskim tržištima (Lusardi i Mitchell, 2011:498) čije su temeljne karakteristike konstantno rastuća raznolikost i brze transformacije financijskih proizvoda. Ovakva situacija iziskuje povećanu razinu financijskog znanja i vještina fizičkih osoba. Financijska pismenost je sveukupnost znanja potrošača o financijama, dok financijsko ponašanje predstavlja sposobnost primjene znanja o financijama u svakodnevnom životu, u situacijama u kojima postoji potreba za usvajanjem i provedbom financijskih odluka koje su bitne za financijski razvoj potrošača. (Buljan Barbača i suradnici, 2020:917) Kod pojmovnog definiranja financijske pismenosti susrećemo se sa raznolikim uporabama termina od OECD-a koji koristi termin financijske pismenost, bez jasnog definiranja pojma (OECD, 2005), preko isticanja financijske pismenosti kao sposobnosti pojedinca da upravlja novcem (Remund, 2010:279). Financijska pismenost može se sagledati i kao kombinacija svijesti, znanja, vještina, stava i ponašanja neophodnih za stvaranje zdrave financijske odluke kojom se u konačnici želi postići individualnu financijsku dobrobit. (Atkinson i Messy, 2012).

U svom izvješću za Republiku Hrvatsku Svjetska banka (Svjetska banka, 2010) apelira na potrebu revidiranja politike pružanja informacija o financijskim uslugama i prakse prodaje bolje prilagođene potrošačima koje proizlazi iz spoznaje o nedostatnoj financijskoj pismenosti građana. Proteklih desetak godina problem niske razine pismenosti na koji razni autori ukazuju već je postao i gorući interes domaćih autora i institucija. (Ipsos, 2015) (Vehovec i suradnici, 2015) (Buljan Barbača, 2017) (Buljan Barbača i Čobanov, 2018) (Erceg i suradnici, 2020) Sukladno dobivenim rezultatima mjerenja financijske pismenosti date su različite preporuke kojima se pokušalo popraviti zatečeno stanje, kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu. Hrvatski ured za osiguranje još je 2009. godine inicirao suradnju s Ministarstvom financija na inicijativi vezanoj uz projekt „Financijska pismenost“. Vlada Republike Hrvatske donijela je prvi Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje 2015.-2020. (NN 11/15), a u lipnju 2021. donesen je novi dokument za novo razdoblje, Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje 2021.-2026. (NN 65/21) Pokrenut je i čitav niz hvalevrijednih inicijativa u skladu sa strateškim dokumentom kao što je mala škola financijske pismenosti koju Hrvatski ured za osiguranje ima dostupnu na svojim stranicama (HUO, 2021), Štedopis- Institut za financijsko obrazovanje koji provodi čitav niz aktivnosti kojima želi doprinijeti podizanju razine financijske pismenosti stanovništva (Štedopis, 2021), ali i mnogi drugi koji se u Republici Hrvatskoj ovom problematikom bave. Mada poduzete aktivnosti djeluju i u pravcu podizanja osigurateljne pismenosti jednu činjenicu valja ipak uzeti u obzir, već kod samog mjerenja financijske pismenosti prema OECD-u

metodologiji, koja globalno ima najširu primjenu, u fokus promatranja ne uzima se osigurateljna pismenost. Međutim prepoznata je u novije vrijeme potreba povezivanja osigurateljne pismenosti sa razinom financijske pismenosti. (Lin, 2019) (Ćurak i suradnici, 2021) Osigurateljna pismenost mogla bi se definirati kao trodimenzionalni konstrukt koji uključuje sljedeće: 1. znanje o osiguranju: razumjeti i koristiti koncepte osiguranja i biti svjestan i obaviješten o proizvodima osiguranja koje se koristi i razmatra; 2. razumijevanje osiguranja: imati cjelovito razumijevanje rizika koje pokriva polica osiguranja koja se razmatra i razumijevanje proizvoda osiguranja u njihovim različitim oblicima, upotrebljivosti i funkcionalnosti; 3. vještine i stavovi prema osiguranju: primijeniti znanje i razumijevanje za procjenu mogućih odabira osiguranja i donositi odluke u skladu s njima uočenim rizicima, a sa ciljem ispunjenja svojih vlastitih potreba. (Allodi i suradnici, 2020:28).

Na tragu analiziranog problema potrebno je pronaći optimalan način mjerenja osigurateljne pismenosti jer kao i u slučaju financijske pismenosti, inicijalno mjerenjem, a potom njenim unaprjeđenjem možemo postići veću zainteresiranost za osigurateljnom zaštitom. S obzirom na nepovoljne trendove u kontekstu sagledavanja broja stanovnika u Republici Hrvatskoj (možemo kazati broja potencijalnih osiguranika) ovo je tema koja zavrjeđuje maksimalnu pozornost.

2. DEMOGRAFSKI TRENDOVI I BUDUĆNOST OSIGURANJA

Razmišljanje o održivosti i budućnosti osigurateljnog sektora u Republici Hrvatskoj ne može biti lišeno sagledavanja temeljnih trendova koji utječu na broj stanovnika. Stanovništvo i njegova brojnost pretpostavka su funkcioniranja suvremenog osiguranja na postulatima solidarnosti i uzajamnosti. Hrvatsku obilježava smanjujući fertilitet, negativni prirodni priraštaj, depopulacija pogotovo zbog emigracija stanovništva u radnoj dobi i izrazito starenje stanovništva. Stoga Hrvatska ima vrlo nepovoljnu demografsku perspektivu jer će do 2031. godine zbog veće smrtnosti nego rodnosti svake godine prosječno gubiti više od 25.220 stanovnika čime se stvara veliki izazov za cjelokupnu gospodarsku i socijalnu politiku zemlje. Od 2009. godine primjetan je trend porasta iseljavanja iz Hrvatske, no pristupanjem Hrvatske Europskoj uniji emigracija postaje jednostavna i jeftina kao nikad u povijesti, a potpuni razmjeri iseljavanja iz Hrvatske bit će poznati tek rezultatima ovogodišnjeg popisa stanovništva. Za razliku od 1960-ih godina, ne iseljavaju samo „hranitelji obitelji“ (najčešće mladi muškarci) već cijele obitelji sa djecom. Time se gubi ne samo sadašnji mladi reproduktivno sposobni naraštaj, nego i budući – djeca, kojih više nema u Republici Hrvatskoj. (Akrap i suradnici, 2017: 855) Ovi trendovi prikazani su u tablicama 1. i 2.

Tablica 1: Vanjska migracija stanovništva Republike Hrvatske u razdoblju 2011. - 2020.

	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo	Migracijski saldo
2011.	8 534	12 699	-4 165
2012.	8 959	12 877	-3 918
2013.	10 378	15 262	-4 884
2014.	10 638	20 858	-10 220
2015.	11 706	29 651	-17 945
2016.	13 985	36 436	-22 451
2017.	15 553	47 352	-31 799
2018.	26 029	39 515	-13 486
2019.	37 726	40 148	-2 422
2020.	33 414	34 046	-632

Izvor: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/07-01-02_01_2021.htm (01.10.2021.)

Tablica 2: Procjena stanovništva Republike Hrvatske u razdoblju 2011. - 2020.

Županija	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Republika Hrvatska	4 203 604	4 174 349	4 124 531	4 087 843	4 065 253
Zagrebačka	316 506	314 549	311 416	309 469	309 169
Krapinsko-zagorska	128 905	127 748	126 334	125 357	124 517
Sisačko-moslavačka	160 292	157 204	152 546	148 589	145 904
Karlovačka	121 840	120 321	118 263	116 829	115 484
Varaždinska	171 879	170 563	168 560	166 982	166 112
Koprivničko-križevačka	112 357	110 976	109 137	107 711	106 367
Bjelovarsko-bilogorska	113 746	111 867	109 822	107 909	106 258
Primorsko-goranska	291 654	289 479	286 677	284 239	282 730
Ličko-senjska	47 634	46 888	45 943	45 184	44 625
Virovitičko-podravska	80 610	79 111	77 086	75 257	73 641
Požeško-slavonska	73 473	71 920	69 583	67 862	66 256
Brodsko-posavska	151 012	148 373	143 827	140 072	137 487
Zadarska	170 168	169 581	168 672	168 153	168 213
Osječko-baranjska	294 233	290 412	283 035	277 227	272 673
Šibensko-kninska	104 315	103 021	101 436	100 153	99 210
Vukovarsko-srijemska	169 224	165 799	159 213	154 371	150 985
Splitsko-dalmatinska	453 155	452 035	449 610	448 071	447 747
Istarska	208 180	208 105	208 229	208 765	209 573
Dubrovačko-neretvanska	122 280	121 970	121 381	121 215	121 816
Međimurska	112 576	112 089	110 999	109 921	109 232
Grad Zagreb	799 565	802 338	802 762	804 507	807 254

Izvor: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm (01.10.2021.)

Sagledavajući prikazane trendove u tablici 1. i tablici 2. otvara se prostor za brigu u opstojnost osigurateljne djelatnosti u budućnosti.

Tablica 3: Zaračunata bruto premija životnih osiguranja u razdoblju 2016. - 2020. (000 kn)

Vrsta životnog osiguranja	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja (mješovito osiguranje)	1.758.023.571	1.802.103.705	2.086.760.265	2.081.962.625	1.896.745.361
Osiguranje za slučaj smrti	82.495.416	83.449.553	92.510.214	89.975.118	71.078.701
Osiguranje za slučaj doživljenja	220.864.505	229.371.303	242.644.701	226.236.477	146.082.644
Doživotno osiguranje za slučaj smrti	74.677.745	71.022.897	74.002.912	72.908.917	68.494.741
Osiguranje kritičnih bolesti	91.637.400	16.302.536	17.386.659	19.055.987	21.988.362
Ostala osiguranja života	15.690.736	17.390.322	19.205.059	8.590.943	7.550.375
UKUPNO	2.243.389.372	2.219.640.317	2.532.509.810	2.498.730.068	2.211.940.184

Izvor: Hrvatski ured za osiguranje, <https://huo.hr/hr/statistika> (05.10.2021.)

Promatrajući trendove iz tablice 3. gdje je razvidan pad zaračunate bruto premije u gotovo svim skupinama životnog osiguranja i povezujući ih sa prethodno razmatranim tablicama potrebno je razmisliti čime se može djelovati na poboljšanje trendova iz tablice 3. Odgovor bi se mogao nalaziti u boljoj informiranosti, ali svakako i višoj razini pismenosti koje stanovništvo posjeduje o proizvodima osiguranja-osigurateljne pismenosti. Problemi niskih mirovina u budućnosti, vladanja rizicima koji ugrožavaju život i imovinu pojedinaca i obitelji u svakodnevnom životu su opipljivi, a osigurateljna industrija jedina može ponuditi odgovor.

3. ISTRAŽIVANJE: METODOLOGIJA I REZULTATI

Iako Hrvatska nije bila dio istraživanja koje je OECD proveo 2012. (Atkinson i Messy, 2012), ova metodologija mjerenja financijske pismenosti inspirirala je domaće istraživače na analizu osobnih financijskih stavova hrvatskih građana. (Vehovec i suradnici, 2015) Nalazi u socio-demografskim varijablama koji utječu na razinu financijske pismenosti i jedan od zaključaka autora bio je da financijska mudrost raste s godinama, dugoročno. U ovom istraživanju ciljana skupina su studenti završnih godina studija gdje ne postoji veliki raspon godina.

Istraživanje je provedeno slanjem obrasca elektroničkom poštom uz korištenje Google Forme servisa, a provedeno je u periodu od 4. do 9. lipnja 2021. godine. na studentima završnih godina Sveučilišnog odjela za stručne studije (SOSS) u

Splitu. Na upitnik je odgovorio 41 ispitanik preddiplomskog i specijalističkog diplomskog stručnog studija. Upitnik je sadržavao 21 pitanje, a istraživao je financijsku pismenost s posebnim naglaskom na njenu komponentu financijsko znanje pri čemu su u kreiranju ovog dijela upitnika autori vođeni postojećim rješenjima (Vehovec i suradnici, 2015; Erceg i suradnici, 2019; OECD, 2014), a koja su do sada korištena kod ispitivanja razine financijske pismenosti. Drugi dio upitnika kojim se željela istražiti osigurateljna pismenost kreiran je samostalno od strane autora, uz uvažavanje i uključivanje teorijskih (Allodi i suradnici, 2020:28) i istraživačkih doprinosa (Tennyson, 2011; Lin i suradnici, 2019) koji su ponuđeni u različitim vrsnim znanstvenim radovima. Domaći autori su se ovom problematikom (Čurak i suradnici, 2020) počeli baviti, ali analizom i usporedbom agregiranih podataka na nacionalnim razinama pri čemu nije kreiran upitnik čija bi istraživačka pitanja mogla dati odgovor na pitanje kakva je osigurateljna pismenost stanovništva Hrvatske.

Mada su se kroz upitnik testirale sve komponente financijske pismenosti kod prikaza rezultata fokus je na korelaciji komponente znanja. Cilj istraživanja je uočavanje korelacije financijskog znanja s poznavanjem osigurateljnih proizvoda i termina te poznavanjem temeljnih mirovinskih problematika. Stupanj povezanosti iskazan je Spearmanovim koeficijentom korelacije ranga.

Ispitanici su podijeljeni u četiri kategorije:

1. preddiplomski stručni studij - društveni smjerovi koje čine preddiplomski stručni studij Računovodstvo i financije i preddiplomski stručni studij Menadžment trgovine i turizma,
2. specijalistički diplomski stručni studij - društveni smjerovi koje čine specijalistički diplomski stručni studij Računovodstvo i financije i specijalistički diplomski stručni studij Menadžment trgovine i turizma,
3. preddiplomski stručni studij - tehnički smjerovi koje čine preddiplomski stručni studij Računarstvo i preddiplomski stručni studij Konstrukcijsko strojarstvo,
4. specijalistički diplomski stručni studij - tehnički smjerovi koje čine specijalistički diplomski stručni studij Elektrotehnika i specijalistički diplomski stručni studij Strojstvo.

Tablica 4: Udio ispitanika stručnih studija prema smjerovima

	preddiplomski stručni studij	specijalistički diplomski stručni studij
društveni smjerovi	20%	40%
tehnički smjerovi	20%	20%

Izvor: Izradio autor

Kako bi se provela analiza odgovora studenata, svaki točan odgovor u anketi vrednovan je bodovima 1, 2 ili 3 ovisno o važnosti postavljenog pitanja, a netočan

odgovor je vrednovan nulom.

U anketi je postavljeno/analizirano 7 pitanja o financijskom znanju s maksimalnim brojem bodova 8, 5 pitanja o poznavanju osigurateljnih proizvoda i termina s maksimalnim brojem bodova 8 te 2 pitanja o poznavanju temeljnih mirovinskih problematika s maksimalnim brojem bodova 4.

Tablica 5: Spearmanov koeficijent korelacije ranga između financijskog znanja i poznavanja osigurateljnih proizvoda i termina

	Preddiplomski stručni studij	Specijalistički diplomski stručni studij
Društveni smjerovi	-0,1964	0,4179
Tehnički smjerovi	0,6419	0,5773

Izvor: Izradio autor

Uočava se neznatna korelacija financijskog znanja i poznavanja osigurateljnih proizvoda i termina kod studenata preddiplomskog stručnog studija društvenih smjerova, relativno slaba korelacija kod studenata specijalističkog diplomskog stručnog studija društvenih smjerova te srednje jaka korelacija kod studenata tehničkih smjerova i preddiplomskog stručnog studija i specijalističkog diplomskog stručnog studija.

Tablica 6: Spearmanov koeficijent korelacije ranga između financijskog znanja i poznavanja temeljnih mirovinskih problematika

	Preddiplomski stručni studij	Specijalistički diplomski stručni studij
Društveni smjerovi	0,4286	0,3909
Tehnički smjerovi	0,3988	0,5238

Izvor: Izradio autor

Relativno je slaba korelacija financijskog znanja i poznavanja temeljnih mirovinskih problematika pokazuje kod studenata preddiplomskog stručnog studija društvenih smjerova, specijalističkog diplomskog stručnog studija društvenih smjerova, preddiplomskog stručnog studija tehničkih smjerova te srednje jaka korelacija kod studenata specijalističkog diplomskog stručnog studija tehničkih smjerova.

Analizom ankete svih studenata, Spearmanov koeficijent korelacije financijskog znanja i poznavanja osigurateljnih proizvoda i termina iznosi 0,3768, a korelacije financijskog znanja i poznavanja temeljnih mirovinskih problematika 0,3842.

Na zadnje pitanje koje je u upitniku postavljeno i glasi: "Sada kada se moje

obrazovanje bliži kraju osjećam se dostatno opremljen znanjima iz područja financija i osiguranja da mogu donositi najbolje odluke za sebe i svoje najbliže.“ , 68% ispitanih studenata odgovorilo je potvrdno, a 32% izrazilo je svoje neslaganje.

4. ZAKLJUČAK

U procesu promišljanja budućih smjernica razvoja osigurateljne industrije u Republici Hrvatskoj nezaobilazno je uzimanje u obzir demografskih trendova i osigurateljne pismenosti stanovništva. Opadajući trend zaračunatih bruto premija životnih osiguranja zasigurno nije samo rezultat nepovoljnog kretanja broja stanovnika u Republici Hrvatskoj, ali ne može se zanemariti. Rezultati istraživanja provedenog u radu, mada je sam uzorak dosta limitirajući za značajnije zaključke i sam upitnik je u svojoj eksperimentalnoj fazi, ukazuju na nužnost posebnog tretmana osigurateljne pismenosti. Zaključci većine istraživanja provedenih na području financijske pismenosti jasno svjedoče da veća razina znanja iz predmetnog područja utječe blagotvorno na efikasnost financijskog ponašanja. Ukoliko se ista logika primjeni na osigurateljnu pismenost, možemo očekivati u budućnosti da bolje educirane generacije postanu bolji korisnici osigurateljnih proizvoda. Svaki napor u prenošenju znanja o osigurateljnim proizvodima i njihovim implikacijama na kvalitetu života pojedinaca i zajednica kojima pripadaju opravdan je i nužan, kako za potencijalne osiguranike tako i za osiguratelje.

Moguće mjere za poboljšanje postojećeg stanja svakako trebaju ići u smjeru definiranja jasnijeg alata za mjerenje trenutne razine osigurateljne pismenosti ciljanih grupa, a u skladu s dobivenim rezultatima kreiranje adekvatnih edukativnih programa koji bi se implementirali u kurikulum srednjoškolskih i visokoškolskih obrazovnih institucija. Osiguravajuća društva, uz dobru koordinaciju HUUO-a i e nadzor HANFA-e, u mogućnosti su isporučiti izbalansirani paket znanja i informacija neophodan za razvoj novih generacija odgovornih korisnika osigurateljnih usluga-osiguranika.

Summary: *The recognized problem - the lack of financial literacy of the Croatian citizens has initiated many corrective measures which are put into practice to increase the level of financial literacy. When measuring financial literacy, the main focus, however, unjustifiably misses an important aspect of it, and that is the area of financial protection provided to citizens by the insurance market. Having in mind the extremely unfavorable demographic trends, missing the opportunity to educate future users, becomes a problem of long-term sustainability of the insurance industry. Financial education can be preventive and corrective. Existing users of insurance market products who are already interacting with insurance companies, in addition to the information they receive from insurance distributors, get valuable knowledge about the benefits of insurance protection. They also get the opportunity to correct their financial decisions related to insurance products by gaining new knowledge and insights about the insurance products. For the sake of the future, it is of great importance to affect systematically those who are just gaining their independence and*

independent risk exposure - young people. It is extremely important to detect the starting position of their perception of the importance and understanding of financial protection in correlation with the level of financial literacy. The research was conducted on final year students of undergraduate professional study and graduate professional study, three technical studies and two social studies. The focus of the research are the results which will provide an answer to the question of how willing and able the population is to apply insurance protection to face the challenges they will meet in the very near future. By adequately obtained results and their interpretation there have been recommendations made for improving the existing level of targeted population knowledge about insurance products that ensure a better quality of their future life, and also the sustainability of the insurance sector in the Republic of Croatia.

Keywords: financial literacy, insurance literacy, education

Navedeni izvori i korištena literatura

Akrap, A. i suradnici, (2017), „Iseljavanje iz Hrvatske od početka 21. stoljeća: uzroci i posljedice.“ Zagreb, Centar za istraživanje hrvatskog iseljništva, Centar za kulturu i informacije Maksimir

Allodi E. i suradnici, (2020), „A new proposal to define insurance literacy: Paving the path ahead. Risk Governance and Control“, Financial Markets & Institutions, 10(4), 22-32. <http://doi.org/10.22495/rgcv10i4p2> (posjećeno 09.09.2021.)

Atkinson, A. i Messy F. (2012), „Measuring Financial Literacy: Results of the OECD“, International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> (posjećeno 09.10.2021.)

Atkinson, A. i suradnici, (2015), „Financial Education for Long-term Savings and Investments: Review of Research and Literature“, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 39, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5jrtgzfl6g9w-en> (posjećeno 12.09.2021.)

Buljan Barbača D. (2017), „Financial behaviour of citizens of the Republic of Croatia“, Proceedings of the 6th International Scientific Symposium Economy of Eastern Croatia – Vision and Growth, Osijek 25.-27. 05. 2017., p. 1023-1030, ISSN 1848-9559

Buljan Barbača D., Čobanov A. (2018), „ Financial literacy increase of the targeted groups“, 7th International Scientific Symposium Economy of Eastern Croatia-Vision and Growth, Osijek, 24.-26. 05. 2018., p. 943-951, ISSN 1848-9559

Buljan Barbača, D., Lugović, G. i Beljo, I. (2020), „ Financial Behaviour and Well-being Attitudes“, Proceedings of the 9th International Scientific Symposium Region, Entrepreneurship, Development / Leko Šimić, Mirna ; Crnković, Boris (ur.). 917-932, ISSN 1848-9559

Ćurak, M., Pepur, S. i Kovač, D. (2020), „Does financial literacy make the difference in non-life insurance demand among european countries?“, Ekonomski pregled, 71 (4), 359-381.

- Državni zavod za statistiku (2021), „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2020.“, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/07-01-02_01_2021.htm (posjećeno 01.10.2021.)
- Državni zavod za statistiku (2020), „Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm (posjećeno 01.10.2021.)
- Duxbury, D., Gärling, T., Gamble, A. & Klass, V. (2020), „How emotions influence behavior in financial markets: a conceptual analysis and emotion-based account of buy-sell preferences“, *The European Journal of Finance*, pp. 1-22.
- Erceg, N., Galić, Z. i Vehovec, M. (2019), „Što određuje financijsku pismenost? U potrazi za relevantnim odrednicama“, *Revija za socijalnu politiku*, 26 (3), 293-312. <https://doi.org/10.3935/rsp.v26i3.1541> (posjećeno 15.09.2021.)
- Hrvatski ured za osiguranje (2021), „Statistika“ <https://huo.hr/hr/statistika> (posjećeno 05.10.2021.)
- Hrvatski ured za osiguranje (2021), „Financijska pismenost“, <https://huo.hr/hr/ostale-korisne-informacije/financijska-pismenost> (posjećeno 01.10.2021.)
- Ipsos (2015), „Mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti u Hrvatskoj“ <https://www.hanfa.hr/getfile/43343/Mjerenje%20fin%20pismenosti%20i%20fin%20uklju%C4%8Denosti%20u%20RH.pdf> (posjećeno 09.09.2021.)
- Lin, X., Bruhn, A., Williams, J. (2019), „Extending financial literacy to insurance literacy: a survey approach“, *Accounting & Finance* 59 (2019) 685–713.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011), „Financial literacy around the world: an overview“, *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(04), pp. 497–508. <http://doi.org/10.1017/S1474747211000448> (posjećeno 02.09.2021.)
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2008), „Planning and financial literacy: How do women fare?“, *National Bureau of Economic Research*. <http://www.nber.org/papers/w13750> (posjećeno 02.10.2021.)
- Lusardi, A. (2015), „Financial literacy: Do people know the ABCs of finance?“, *Public Understanding of Science*, Vol.24 (3), pp. 260-271, <http://gflec.org/wp-content/uploads/2014/02/Financial-Literacy-Do-People-Know-the-ABCs-of-Finance-2015-Public-Understanding-of-Science.pdf> (posjećeno 12.09.2021.)
- OECD. (2005), „Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies“, Paris: OECD
- OECD (2014), „PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century“, (Volume VI), PISA, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-en> (posjećeno 12.09.2021.)
- Remund, D. L. (2010), „Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy“, *The journal of consumer affairs*, Vol. 44, No. 2, pp. 276-295.
- Rutledge, S. L.(2010), „Consumer protection and financial literacy : lessons from nine country studies“, Policy Research working paper; no. WPS 5326. Washington, DC: World Bank.<http://documents.worldbank.org/curated/en/676251468233092150/Consumer-protection-and-financial-literacy-lessons-from-nine-country-studies> (posjećeno 15.09.2021.)

Svjetska banka, (2010), „Hrvatska - Dijagnostički pregled zaštite potrošača i financijske pismenosti“, Svezak I. (Croatia-Diagnostic Review of Consumer Protection and Financial Literacy, Vol.I.), Svjetska banka, Sektor za razvoj privatnog i financijskog sektora, Područje Europe i Središnje Azije, Washington, DC, <http://docplayer.net/37214384-Hrvatska-dijagnosticki-pregled-zastite-potrosaca-i-financijske-pismenosti-svezak-i-glavni-nalazi-i-preporuke-veljaca-2010.html> (posjećeno 02.09.2021.)

Štedopis-Institute for Financial Education (2021), „Što je štedopis (What Štedopis is)“, <http://www.stedopis.hr/sto-je-stedopis/> (posjećeno 26.09.2021.)

Tennyson,, S. (2011), „Consumers' Insurance Literacy“, Cornell Univesity, 1-21, https://www.researchgate.net/publication/228319777_Consumers%27_Insurance_Literacy.

Vehovec, M., Rajh, E., Škreblin Kirbiš, I. (2015), „Financial Literacy of Croatian Citizens“, Privredna kretanja i ekonomska politika , god. 24 ,br. 1 (136)